Islam u Europi

Primjedbe na odnos kršćana prema islamu

*I danas kao i tijekom povijesti islam u Europi na sebe svraća pozornost. Stvarnost je to s kojom se valja suočiti i ozbiljno o njoj porazmisliti. Tijekom Druge posebne sinode biskupa Europe ugledni francuski katolički intelektualac **ALAIN BESANÇON** iznio je u sinodalnoj dvorani ovu svoju relaciju koju uz njegovo ljubazno dopuštenje objavljujemo na stranicama našega lista.*

Kršćanski je svijet mogao stoljećima zaboravljati, zanemarivati, ostavljati po strani izazov islama. Danas islam svraća na sebe njegovu pozornost. Zacijelo vrijeme oružanih sukoba, križarskih ratova, be(a)rberskih gusarenja pripada prošlosti. Prošlost je i vrijeme kolonijalnih carstava, koja su stvarale države više-manje sekularizirane, ali koje su muslimani smatrali kršćanskima. Danas je islam prisutan u Europi zbog useljavanja (muslimanskog življa), a možda će jednoga dana biti i zbog vjerskog (obraćenja) Europljana.

To useljavanje, koje je staroga datuma, uvelike se povećalo prigodom industrijalizacije "trideset slavnih godina" (razdoblje tzv. francuskoga gospodarskog čuda između 50-ih i 80-ih godina dvadesetog stoljeća – op. prev.). Ona je tražila relativno jeftinu radnu snagu. A onda strahovita razlika s obzirom na razinu života, socijalnu i zdravstvenu zaštitu, stanje sloboda i prava uzrokovala je neodoljivu privlačnost prema Europi kao cjelini. Ne treba ni najmanje prigovarati siromašnima ili vrlo siromašnima koji su na sve načine pokušavali sa svojim obiteljima ući u, kako im se činilo, "obećanu zemlju". Pod pritiskom useljavanja, dužnost država bila je definiranje politike useljavanja u skladu s općim interesom, a Crkva bi mogla pridonijeti toj refleksiji. One pak to nisu uvijek učinile. Na kraju treba uvažiti i demografsku neuravnoteženost. Natalitet napreduje kod muslimana, dok se pobačaj prakticira kod kršćana ili postkršćana. Zbog svega toga danas samo u Francuskoj, zemlji koje se to nedvojbeno najviše tiče, ima više od četiri milijuna muslimana (neki vele pet milijuna) i za četvrt stoljeća, *rebus sic stantibus*, oni će biti 20 % sveukupnog pučanstva. Naglašavamo da oni neće imati status stranaca, nego će većina od njih, jer je tako odredio zakonodavac, imati status francuskih građana.

Alain Besançon, profesor političkih znanosti, direktor je *Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales* u Parizu.

Nije lako biti precizan jer u Francuskoj – za razliku od Sjedinjenih Država, Njemačke, Švicarske – ne postoji popis pučanstva po vjerskoj pripadnosti i laicizam redovito dopušta govoriti samo o "strancima". Javna vlast bdije progoneći "rasizam", dok uznemirenost francuskog pučanstva nije ni najmanje upravljena protiv "stranaca" kao takvih (portugalski useljenici nisu nikada uzrokovali ni najmanji nemir) ni protiv "rase" (vijetnamski useljenici dobro su prihvaćeni), nego protiv ove vjerske različnosti koju svjesno ili nesvjesno osjeća, a koju čini islam.

Mi ne znamo ni točan broj kršćana katolika. K tome različiti su kriteriji. Jedan mi je nadbiskup povjerio da on smatra praktičnim katolikom onoga koji ide na misu jedne nedjelje od tri. I nadodao je da takvi čine 2 % pučanstva njegove nadbiskupije. U tom slučaju, budući da je u toj regiji vjerojatno 15 % muslimana, a oni mnogo više prakticiraju svoju religiju nego kršćani svoju, može se smatrati da je u toj nadbiskupiji Prorokova religija prakticirana koliko i katolička vjera. Opasnost, je da se ta situacija pogorša na štetu ove posljednje. Broj krštenja opasno opada iz generacije u generaciju. Vjeronauk nije uvijek najbolje organiziran ako ćemo vjerovati nekim ispitivanjima, brojne dogme koje su se do nedavno činile temeljnima – Presveto Trojstvo, istočni grijeh, Kristovo djevičansko rođenje, stvarnost uskrsnuća, njegovo božanstvo, besmrtnost duše, postojanje pakla, posljednji sud – kao da su izgubile svaki shvatljivi smisao i katkada se otvoreno u njih ne vjeruje ili ih se pozitivno odbacuje.

Povjesničar, promatrajući prošlost, redovito nailazi na sljedeća dva iskustva.

Prije svega, miroljubiva kohabitacija kršćanstva s islamom iznimka je i nije dugotrajna. Vidjeli smo kako je islam bio izbačen iz Španjolske i s Balkana, a kršćanstvo je više-manje brzo propalo u Sjevernoj Africi i na Srednjem istoku. Ne može se očekivati da će masovno uvoženje islama u Europu i u Francusku imati kao posljedicu samo napredak sloge, međusobnog razumijevanja, svetog natjecanja. Zatim, kad se jedna Crkva koleba u shvaćanju svoje vjere, slabi, onemoćava, dolazi do masovnog otpada u prilog islamu. Tako su monofizitska kriza, nestorijanstvo, donatizam, arijanstvo u malo godina završili pobjedom islama na Srednjem istoku, u Magrebu i u Španjolskoj. Jedna Crkva nesigurna u svojoj vjeri, nesposobna da je izrazi na prikladan način, politički i teološki podijeljena, stavljena pred islam, u opasnosti je da prijeđe k ovoj religiji ako ne uoči jasnije granicu koja je od nje dijeli. Arapska plemena nisu bila brojna. Islam je uglavnom religija potomaka onih kršćana koji su napustili svoju vjeru ili onih pogana koje kršćanstvo nije bilo još obratilo.

Treba pojasniti da se i tamo gdje kršćani misle da se radi o suglasnostima (npr. kad su Isus i Marija s poštovanjem citirani u Kuranu), radi o jednom drugom Isusu i jednoj drugoj Mariji koji nemaju ništa zajedničkoga, osim imena, s onima koje oni štuju.

U toj situaciji, koju će svaki povjesničar ocijeniti opasnom po katolički svijet, reakcija jednoga dijela ovoga svijeta izgleda paradoksalna. Bilo da je riječ o učenim radovima Massignona na početku XX. stoljeća ili o literaturi za širu publiku u odjelu "islam" u katoličkim knjižarama, zapanjuje činjenica da sve te knjige prikazuju kršćanima islam u najljepšim bojama, nastojeći im pokazati duhovna bogatstva koja on sadrži kako bi ih cijenili i zavoljeli. Tu se čita i o usporedbama između kršćanske dogme i muslimanske dogme, traže se moguće suglasnosti, mostovi koji bi ih mogli sjediniti. Videći kako katolička vjera propada u zemlji, ovi autori pozdravljaju muslimanski svijet i zavide mu što je znao sačuvati svoju vjeru, a ni u snu ne misle da pod pojmom

Talijanski biskupi o teškoćama kršćansko-muslimanskih brakova

Rim, 4. 2. 2000. (IKA) - Talijanski biskupi savjetuju katolicima koji razmišljaju o sklapanju braka s osobom islamske vjere da oprezno promisle prije no što donesu odluku. U priopćenju sa zasjedanja Stalnog vijeća Talijanske BK također se upozorava da se u odnosima prema islamu treba izbjeći *"naivnost, ali i pretjerana histerija"*. Dispenzije od, za katolike propisanih uvjeta braka, općenito se trebaju "štedljivo" dijeliti, a nadležni svećenici bi samo u rijetkim slučajevima izdavali dozvole za sklapanje braka među pripadnicima različitih religija. U obrazloženju tih stajališta tajnik TBK nadbiskup *Ennio Antonelli* navodi kako između tih religija postoje velike razlike, osobito u shvaćanju obitelji, odgoja djece i uloge žene. Pored toga kršćani uvijek imaju obvezu naviještati evanđelje muslimanima, premda su svjesni da je prijelaz s islama na kršćanstvo povezan s mnogim teškoćama.

N.B. Gornji savjet talijanskih biskupa, iako po sebi razumljiv i sasvim u okviru njihove nadležnosti, naišao je na zgražanje europskih medija.

"vjera" kršćanstvo i islam podrazumijevaju vrlo različite stvari – muslimanska je vjera više naravna konstatacija određene evidencije Boga nego nadnaravna teološka vjera – i da vjera nije nikako vrijednost koja se može promatrati odijeljeno od onoga što se vjeruje. Kroz XX. stoljeće prošli su valovi krajnje nasilnih i fanatičnih vjerovanja, kao što su komunizam i nacizam, koji su usmrtili mnoge duše, uključujući i kršćanske. Mi sada znamo da je bilo bolje ostati mlak, hladan, skeptik s obzirom na njih, da gorljivost kao takva ne može poslužiti kao argument, da je bolje ne vjerovati u ništa, nego u nešto što je pogrešno.

Sigurno je da sva Biblija nalaže ljubav prema siromahu i strancu. Ljubav je zakon Crkve koji ne zastarijeva. Treba, međutim razlikovati situacije. Ove se evanđeoske zapovijedi ne primjenjuju na isti način kad je riječ o tome da se nekima daje azil, dok je stado na sigurnom tako da nema opasnosti pozivanja na suosjećanje kako bi se prebrodio egoizam, i kad se, s druge strane, jedna religija masovno uvodi, na borbeni način, a stado se nalazi u stanju slabosti i smetenosti. Obzir i ljubav moraju onda biti upravljeni prema onome koji je u opasnosti, prema stadu što ga je Crkva primila na skrb i koje episkopat ima posebnu misiju štititi i braniti. I to ne samo katoličko pučanstvo nego narod ukratko: biskupi su, u vrijeme barbarskih invazija, često zaslužili lijepi naslov *defensor civitatis*. Mogli bi imati priliku zaslužiti ga iznova.

Kako se odnositi prema novoj situaciji? Vidim barem tri pravca u kojima bi trebalo djelovati i koji zaslužuju uzimanje u obzir.

Prvi je: bolje uočiti stvarnost kakva jest. To je prvi korak, ali često i najteži, jer treba nadvladati strah pred novim i teškoće razmišljanja o tome. Lijepo je pozivati vjernike na sastanke i na dijalog. No, treba također zaključiti da se u dosta širokim krajevima naših predgrađa ti vjernici, opravdano ili ne, osjećaju u opasnosti. Bilo bi teško kad bi se oni osjetili napušteni od svoje Crkve i, dosljedno, bili izloženi napastima ili štetnim reakcijama.

Drugi put je: protumačiti katolicima što je islam. Ovdje nije riječ samo o tome kako im protumačiti što imaju zajedničko s muslimanima i što se više-manje svodi na prvi članak Vjerovanja. Muslimani doista ispovijedaju samo jednoga Boga svemogućega, stvoritelja neba i zemlje. Oni, međutim, u tom članku ispuštaju riječ "Otac" i već samo to mora uzbuniti. No treba također protumačiti u čemu je ta vjera – često popraćena revnošću koja impresionira – ne samo različita od kršćanske vjere nego i u čemu joj se izravno suprotstavlja. Da, naime, skriva cijelu seriju heretičkih iskaza (marcionita, arijanaca, monofizita, nestorijanaca, monotelita, ikonoklasta itd.) protiv kojih se Crkva morala stoljećima boriti kako bi ih istisnula iz svoje sredine. Napokon, treba pojasniti da se i tamo gdje kršćani misle da je riječ o suglasnostima (primjerice kad su Isus i Marija sa štovanjem citirani u Kuranu), radi o jednom drugom Isusu i jednoj drugoj Mariji koji nemaju ništa zajedničkoga, osim imena, s onima koje oni štuju.

Treći put je ponovno početi odgajati kršćane u vlastitoj vjeri, tako da budu sposobni braniti je. Primjećuje se, naime, da kontakti s islamom, posebno pokušaji vjerskog približavanja, katkad imaju kao rezultat ne obraćenje muslimana, nego to da kod kršćana razbuđuju žarišta hereza, zaboravljenih, uspavanih, koje u toj prigodi ponovno nalaze svu svoju žestinu i mogu pripremiti teren za obraćenje na islam. Značajan test u tom pogledu jest uporaba, česta u medijima pa i katoličkima, pogrešnih izraza kao što su: "tri monoteizma", "tri objavljene religije", "tri abrahamske religije", ili čak "tri religije Pisma". ■

Preveo: mons. Fabijan Veraja